

ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ИНОВАТИВНИТЕ УЧИЛИЩА

ДИНКО ГОСПОДИНОВ

Dinko Gospodinov. CHARACTERISTICS OF INNOVATIVE SCHOOLS

Резюме. Статията е посветена на характеристиките на иновативните училища. Представени са някои изследователски възгледи в проучената литература за специфичните особености, които отличават иновативните училища. Предложен е вариант с три основни характеристики на тези училища, свързани с лидерството, училищната култура и училищната трудова общност.

Abstract. The article is devoted to the characteristics of innovative schools. Some research perspectives in the study of the specific features that distinguish innovative schools are presented. The three main characteristics of these schools are proposed, related to leadership, school culture and the school community.

Ключови думи: образователни иновации, иновативни училища, характеристики на училищните иновации

Key words: educational innovations, innovative schools, characteristics of school innovations

В условията на бързо развиващи се наука и технологии и все по-динамичен и глобализиращ се свят непрекъснато се променят и нарастват изискванията към образователната подготовка на младото поколение. За да отговорят на промените съвременните образователни системи трябва непрекъснато да се иновират, като съчетават централизираните иновации с такива на училищно и локално равнище. Това изисква да се подкрепят и стимулират иновативните училища. За тази цел се разработват различни национални политики, функционират много институции с цел разработване и трансфер на образователни иновации като например Harvard Innovation Lab, Presidential Innovation Laboratory of American Council of Education, Center for Innovation in Education at the University of Kentucky, NASA STEM Innovation Lab, National University Center for Innovation in Learning в САЩ (11,р.7), Conseil national de l'innovation pour la réussite éducative във Франция и др. За да се стимулират иновативните училища обаче е необходимо да има ясни критерии за тяхното разграничаване.

В нашата страна чл.38/7/ от ЗПУО определя, че иновативни училища са тези, които постигат подобряване на качеството на образование, като:

1.Разработват и въвеждат иновативни елементи по отношение на организацията и/или съдържанието на обучението;

2.Организируют по нов или усъвършенстван начин управлението, обучението и учебната среда;

3.Използват нови методи на преподаване;

4.Разработват по нов начин учебното съдържание, учебните програми и учебните планове.

В чл.70/2/ на Наредба 12 се конкретизира, че за иновативни училище се определят тези, които извършват целенасочена, планирана и контролирана промяна чрез въвеждане на иновативни практики, с които се решават организационни и съдържателни проблеми в образователния процес. В ал.3 на същия член иновацията в училище се определя като крайния резултат от иновационна дейност, получила реализация във вид на нов образователен продукт или усъвършенстван процес използван в практическата дейност. Или на тази основа може да се обобщи, че иновативните училища извършват целенасочена промяна в своята дейност, водеща към нейното усъвършенстване чрез въвеждане на иновативни практики с които се решават определени проблеми. Всъщност протичането на иновационния процес е резултат от действието на много други фактори в тези училища.

Проучвайки иновативните училища в страните от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) А. Scheicher отбелязва като една от най-важните им особености създаването на иновативна образователна среда (9,р.62). Тя се характеризира с екипна работа, съвместно планиране, и координиране на професионалното развитие на учителите, стимулиране на ученето, реорганизиране на обучението, разширяване педагогическия репертоар на учителите (пак там, р.64-72).

В друго изследване на ОИСР училищните иновации се свързват с принципите на иновационното обучение през 21 век. Като такива се посочват следните (10,р.40-41):

1.Учебната среда приема учениците като основни участници, насърчава тяхното лично ангажиране и развитието на тяхното разбиране за собствената им дейност като учащи.

2.Учебната среда е основана на социалното естество на ученето и стимулира активно добре организираното ко-обучение.

3.Учителите работещи в тази среда са добре адаптирани към мотивацията на учащите и ключовата роля на емоциите в учебните постижения.

4.Учебната среда е силно чувствителна към индивидуалните различия между учениците, включително техните предишни знания.

5.Програмите в учебната среда изискват труд и промяна без прекомерно натоварване.

6.Учебната среда работи с ясни очаквания и разгръща стратегии за оценяване съответствието на тези очаквания, има силен акцент върху формирането, включва обратна връзка за подпомагане на ученето.

7.Учебната среда силно насърчава хоризонталната свързаност между областите на знания и учебните предмети, както и между училищната общност и света.

Националният съвет за училищни иновации към Министерството на образованието на Франция посочва като принципи на училищните иновации за 2014 г. откритото партньорство между учителите, насърчаването на тяхното продължаващо учене, отдаването приоритет на педагогическите ситуации, подкрепяне на участниците в иновациите, разширяване на автономията и отговорностите, професионалната рефлексия и на съвместна работа между учителите (7, р.11-18). Посочват се три основни направления на работа в областта на училищните иновации – грижовно училище, приветливо училище и училище на постиженията. По подобен начин през 2017 г. в канадската провинция Квебек училищните иновации са ориентирани към следните три типа – приобщаващо училище, ангажиран и вдъхновен клас, индивидуализирана подкрепа за учениците (5, р.4).

Интересен опит за сравняване между иновационни и традиционни училища се прави в едно изследване, посветено на училищните иновации през 21 век (6). В него училищата са диференцирани в четири групи – иновационни, развиващи се, традиционни и изостанали, като е направен опит да се изведат характеристиките на всяка група. За иновативни училища се приемат тези, които надхвърлят стандартните мерки за успех, а за традиционни – които са ефективни чрез стандартни мерки за успех (3, р.2). По-долу в табл.1 ще представим характеристиките на иновативните и традиционните училища по някои показатели.

Табл. 1

Показатели	Иновативни училища	Традиционни училища
Постижения на учениците	Мнозинството от учениците демонстрират владение на основните учебни умения, измерени чрез държавна оценка. По-голямата част от учениците демонстрират владение на умения на 21 в. от по-висок порядък, измерени чрез оценка на резултатите в училище.	По-голямата част от учениците отговарят на минимални изисквания на оценяване чрез тестове в основните образователни области.
Лидерство Визия и приоритети	Повечето учители могат да формулират обща визия за ученето на учениците, като подчертават двете основни неща – учебни умения и умения на 21 век. Повечето учители са вдъхновени и имат правомощия да развиват визия с по-високи цели в ученето на учениците.	Някои учители могат да формулират обща визия за обучението на учениците, която набляга единствено върху основните учебни резултати. Много учители работят за постигането на цели, определени от използваните стандартни тестове за оценяване.

Разпределение на ресурси	Тясно е свързано с подкрепата за училищните приоритети. Технологичните ресурси са от съществено значение и са приведени в съответствие с училищните приоритети	Ресурсите са приведени донякъде с училищните приоритети. Технологичните ресурси не подкрепят училищните приоритети.
Съдържание на обучението центрирано върху ученето. Обучение и дигитално съдържание, центрирани върху ученето.	Обучението, центрирано върху ученето е ключова ценност. Фокус върху планирането на обучението. Реализация и мониторинг върху обучението. Дигиталното съдържание и инструменти са от съществено значение за ученето, творчеството, самостоятелно направляваното обучение, изследването на реални проблеми в света, сътрудничество в училище и извън него, достъп до индивидуализирано обучение.	Обучението е насочено основно към учителите. Някои учители използват методи ориентирани към обучаваните, но те не са стимулирани и подкрепяни. Дигитално съдържание и инструменти се използват рядко.
Човешки капитал и училищна ефективност Подбор на учители	Значително предварително планиране, отделяне на време, източници, използване на иновативни методи и партньорство за привличане на топ-таланти. Повечето наети учители демонстрират ефективност в основните образователни области. Извършват обучение в умения на 21 век. Притежават технологична грамотност.	Времето и ресурсите са предназначени за наемане на сертифицирани учители. Повечето учители са наети без доказателство за ефективност в предишната им работа.
Използване на данни и сътрудничество	Системите с данни са лесно достъпни. Съвместната изследователска дейност е част от продължаващото обучение на учителите. Всички администратори и учители използват множество източници на информация за учениците за да я използват в обучението и да подобрят постиженията на учениците.	Системите с данни са на разположение, но не се използват добре. Изследователската дейност на учителите е формална и се извършва само в специализирани екипи. Администраторите и някои учители преглеждат данните на учениците изолирано, няма индикации, че те се използват в обучението.

От примерите по-горе е видно, че характеристиките на иновативните училища се отнасят към твърде много показатели на тяхната дейност. Оперирането с много показатели обаче създава затруднения при тяхното използване, освен това следва да се отчита, че отделните показатели имат нееднакво значение (стойност) за постиганите от училището резултати в иновациите. С оглед на това е възможно използването на варианти с по-малък брой характеристики. Изхождайки от спецификата на иновационния процес

може да се приеме използването на три основни групи характеристики на иновационната училищна дейност, свързани с лидерството, училищната култура и училищната трудова общност. Те попадат сред групата на най-важните фактори, влияещи върху училищните постижения. Например като основни фактори на ефективните училища Н. Герджикова посочва персонал на училището, директор и стил на неговото управление, материална база, култура на училището, наблюдаване и оценяване на неговите постижения (1,с.187).

Прилаганият вариант на лидерство от страна на директора на училището има силно въздействие върху иновационната дейност в училище. От реализирания конкретен тип лидерство зависи какви кадри се привличат и задържат в училище, равнището на професионална автономия, участието при вземането на решения, стимулирането или ограничаването на професионалната активност, на творческите дирения на учителите, на възможността да се експериментира в работата, да се поема риск.

Ако лидерството не е ориентирано към осигуряване на учителите на необходимата професионална автономия, ако се акцентира върху спазването на правила и норми, които възпрепятстват ориентацията към високи трудови резултати, професионалното развитие, промените, ако не се стимулира инициативата, творчеството, поемането на риск то в това училище трудно ще се осъществява иновационна дейност. Или както отбелязва Н. Герджикова „по какъвто и начин да са описвани и проучвани „добрите училища”, няма нито един случай в който педагогическия колектив да е постигнал високи резултати без директор, който притежава лидерски качества. Неговите силни страни може да са в областта на администрацията, в сферата на контрола на педагогическата дейност или в уменията му да преценява качествата на персонала. Без активното участие на директора обаче напредъкът на училището е невъзможен”(1,с.268).

В съвременното УЧР културата на организацията се приема като един от най-важните организационни фактори, влияещи върху постиженията на човешките ресурси. И не случайно, като едно от най-важните условия за извършването на успешна иновационна дейност в дадена организация се приема наличието в нея на иновационна организационна култура.

Хората, работещи в дадена организация са най-важният фактор за иновациите в нея. Те са тези, които търсят информация за новостите, генерират идеи, споделят, обсъждат и експериментират с тяхното практическо реализиране, поемат риска от евентуалния неуспех. Не случайно през последното десетилетие креативността се превърна в едно от най желаните качества на съвременните човешки ресурси, а управлението на таланта – в една от значимите области на УЧР.

Въз основа на посоченото по-горе като характеристики на иновативните училища могат да се посочат:

Лидерство. Създаване на споделена визия, на широка възможност подчинените да участват в обсъждането и приемането на решения, стимулиране на високите постижения в трудовата дейност, на творчеството и инициативата, поемането на отговорност, коучинг, толерантност в случаите на неуспех.

Иновационна култура. Утвърдени ценности, традиции и норми свързани с ориентацията към непрекъснато професионално усъвършенстване на човешките ресурси, отговорност, съвместна (екипна) работа, добронамереност, открито споделяне и обсъждане на идеи и практики, насърчаване на проактивното поведение, творческа активност, динамична, творческа атмосфера.

Трудова общност. Характеризира се с висока степен на интеграция, професионално взаимодействие, колегиалност, толерантност, съвместна дейност, обмен на идеи и практики, високо равнище на трудова мотивация, готовност за поемане на риск, активна външна и вътрешна професионална комуникация.

ЛИТЕРАТУРА

1. Герджикова, Н. Училището като педагогическо пространство на безпокойството. С., 2014. Авангард Прима.
2. Иновации в образованието. Шумен, 2016, Фабер.
3. An Innovation Roadmap: Criteria for Innovative School in the 21st Century. - www.teachingmatters.org/files/rubric_package.pdf
4. Cropley, D. , A. Cropley. The Psychology of Innovation in Organization. Cambridge, 2013. Cambridge University Press.
5. Des exemples pour l'école quebecoise. Montreal, 2017. Institut du Quebec. - www.institutduquebec.ca/.../9087_ecoles-quebecoise_idq_br.p.
6. Innovative schools: teaching & learning in the digital era. European Parliament, Directorate general for international policies. 2015. - [www.europarl.europa.eu/.../IPOL_STU\(2015\)563389_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/.../IPOL_STU(2015)563389_EN.pdf)
7. Lapeyronnie, D. Pour une école innovante. Conseil national de l'innovation pour la réussite éducative. Paris, 2014. – www.cache.media.education.gouv.fr/.../CNIRE-Rapport-Pour-une-e...
8. Parzelauff, M.-R., N. Seek, A. Leppanen. Employee innovativeness in organizations: A review. – *Finnish Journal of Business Economics*, 2015, 1.
9. Scheicher, A. School for 21st Century Learners. OECD, 2015.

10. School at the crossroads of innovation in cities and regions. OECD, 2017. Centre for Educational Research and Innovation.

11. Serdyukov, P. Innovation in education: what work, what doesn't, and what to do about it ? – *Journal of Research and innovative Teaching & Learning*, 2017, 1.

Закон за предучилищното и училищното образование

Наредба № 12/ 2016 за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти

доц. д-р Динко Господинов

Факултет по педагогика, СУ „Св.Климент Охридски“

d.gospodinov@fp.uni-sofia.bg